

15. Nato post-madrid summit: fit for purpose in the new strategic era: Resolution 479. NATO Parliamentary Assembly. 21.11.2022. URL: <https://cutt.ly/14nf16V>

16. Transcript of Speaker Pelosi Interview on MSNBC's Deadline: White House with Nicolle Wallace. Nancy Pelosi: Speaker of The House. 06.05.2022. URL: <https://www.speaker.gov/newsroom/5622-1>

УДК 94(477)(092)»17»Маркович

ОСОБЛИВОСТІ РАНЬОГО ПЕРІОДУ ЖИТТЯ ТА ОСВІТИ Д. В. МАРКОВИЧА

Д. В. Шатковський, К. І. Мелексєєв

Анотація. У статті розглядаються формування постаті майбутнього громадського діяча, його раннє життя та освіта, як вони стали пов'язані з «українською ідеєю». Вивчення джерел щодо раннього життя та освіти Дмитра Марковича допоможе краще зрозуміти його роль як майбутнього політичного діяча у формуванні порядку денного України часів Української революції. Об'єктом дослідження є життєвий та творчий шлях Дмитра Марковича, а предметом дослідження є наповнення його раннього життя та освіти, які суттєво вплинули на його подальший особистий і професійний розвиток та досягнення. Хронологічні межі дослідження охоплюють період із дня народження Дмитра Марковича у 1848 році до початку його освіти у другій половині 1860-х років. Географічні межі дослідження охоплюють територію України, зокрема його народження у Полтаві і продовження навчання і гімназіях та вищих закладах. Огляд джерел і літератури демонструє прямий зв'язок між освітою Дмитра Марковича та його майбутнім зацікавленням у державотворенні.

Ключові слова: біографія, історична постать, історія України, Українська революція.

Вступ. Дмитро Маркович – видатний український громадський діяч, письменник, чий внесок у розвиток національної освіти і культури став надзвичайно важливим для історії України.

Раннє життя та освіта Дмитра Марковича відбувалися в епоху значних соціальних та політичних змін в Україні. У той час, коли Маркович виростав, країна перебувала під владою імперії Романових, а українська культура та мова були пригнічені. Ситуація зі зросійщенням України, як і інших провінцій Російської імперії, досліджується вченими Донецького національного університету імені Василя Стуса. Саме у зображеній ситуації боротьби з проявами українства формувалося дитинство Д. Марковича та багатьох інших майбутніх борців за незалежність і суверенітет України [1].

Проте завдяки наполегливості та таланту Маркович зумів отримати якісну освіту і стати видатним політиком та громадським діячем. Особливу увагу в дослідженні раннього життя та освіти Дмитра Марковича слід звернути на його перші кроки у навчанні та формуванні української ідеї.

Мета статті – розглянути формування української ідентичності Дмитра Марковича, яка була базовим фундаментом його діяльності. Для цього потрібно дослідити, в яких умовах відбувалося раннє життя діяча, де він здобував освіту.

Взагалі вивчення раннього життя та освіти Дмитра Марковича є важливим для розуміння його творчого доробку та національного внеску. Він відіграв важливу роль у формуванні української національної ідеї, сприяв розвитку культури, мови та політики. Його наукові праці і педагогічний доробок досі є джерелом інспірації для багатьох педагогів та вчених. Відповідно ще в першу третину ХХ ст., в останнє на довгі десятиріччя «вікно можливостей» для вільної публікації незаангажованих історичних досліджень попереду довгої тоталітарної реакції, нотатки про життя діяча опублікував у Києві історик М. Храцевський [2].

На превеликий жаль, постать Д. Марковича, як і решти діячів Української революції, була демонізована і забута радянським тоталітарним режимом. За часів незалежності відбулося нове «відкриття» постаті знаного мешканця Вінниччини через зростання інтересу до українського суверенітету періоду 1917–1921 рр. Роботи, присвячені Д. Марковичу, опублікували Г. Зленко, В. Островський, В. Мелешко [3; 4]. Джерела про життя діяча були систематизовані у виданні Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського НАН України [5]. До того ж багато чого залишив по собі сам Д. Маркович у своїх спогадах [6].

Основний розділ. Раннє життя Дмитра Марковича починається у Полтаві 4 листопада 1848 року. Він народився не у бідній сім'ї, а в родині «багатого сина». Тобто батько Дмитра

Марковича – Василь Васильович Маркович – був сином великого землевласника. Серед цікавих фактів: юний Дмитро ще зміг застати свого дядька, а саме талановитого етнографа Опанаса Марковича, та дружину дядька – письменницю Марко Вовчок. Вони своєрідно вплинули на формування постаті Дмитра. Дмитро Вілінський, брат Марка Вовчка, який багато років прожив у родині Марковичів, залишив такий портрет її глави: «Пристрастей у нього ніяких не було. Все його життя, усі його поривання зводилися до малоросійської пісні, театру, приказок і прислів'їв. Він був ширий народник, але того особливого штибу, який, поринувши в козацьку старовину, до того потопає в минулому, що про добробут людини сучасної зовсім не думав. Одне слово, це була людина, ідейна до самозабуття» [7].

Марковичі, або Маркевичі, були козацько-дворянським родом, який у часи Гетьманщини належав до еліти Лівобережної України. Дочка Марка Аврамовича, засновника роду і прилучького та пирятинського купця-орендаря, була дружиною гетьмана Івана Скоропадського, а можливо, навіть його співпрацівницею. Від братів гетьманші Насті походили різні розгалуження роду, які називали себе Маркевичами, або Марковичами [8].

Навні дані, що дід Дмитра Марковича мав величезні маєтки на Лівобережжі та Слобожанщині: в селі Кульжинці, коло Яготина, у Пирятинському повіті Полтавської губернії; ґрунти й хутори на Чернігівщині; кінські заводи на Хопрі, у Воронізькій губернії. Для розуміння, наскільки це було розкішне життя діда Марковича, підтверджує той факт, що він запрошував кожен день 40 душ на обід, тому не дивно, що такий панський спосіб життя залишив цим самим по собі лише одні борги [6, с. 458–482].

Наступником цієї розкішної серії маєтків і масштабних земельних володінь був саме батько Дмитра – Василь Васильович Маркович. Але очікування того, що він візьме все землеволодіння в кулак і вирішить ці справи, на жаль, були хибними. Як показують спогади Д. Марковича, його батько лише закінчив діло діда та продав усі землеволодіння за безцінь, що було характерним для років періоду підготовки до відміни кріпацтва, коли шляхта навіть не знала, що з цим землеволодінням роботи, і чи взагалі є сенс їм продовжувати залишатися землевласниками. Внаслідок цього Василь Маркович привів сім'ю до бідності – надовго грошей від продажу маєтків не вистачило [6].

Проте можливо, у В. В. Марковича були свої погляди щодо цього, бо в нього не було бажання продовжувати долю землевласника, натомість він хотів перейти до вільного життя. В одному з джерел цитується те, що В. В. Маркович є вільнодумець, який не мав бажання підтримувати шляхетське господарювання [4]. Але, як ми бачимо, все ж факт залишається фактом, батько Д. В. Марковича привів сім'ю до бідності, тому не довелося довго там залишатися. Дитинство майбутнього діяча продовжується у Чернігівській губернії, але чому Маркович опинився саме там? Його родина була змушена це зробити через роботу батька, який працював у цьому регіоні лісником, а саме у селі Локотки Глухівського повіту. Проте це було не перше та не останнє село, де довелося жити збіднілим Марковичам [5].

Малий Дмитро Маркович ріс у сім'ї, де говорили українською, тогочасною «великоросійською», французькою та німецькою. Водночас саме українська мова має стояти на першому місці. Марковичі розмовляли у сім'ї переважно українською. Вони знали фольклорі, на розмаїтті українських пісень, навчали цьому дітей. Саме знайомство малого Дмитра з українськими піснями припадає на відвідини будинку батьків учителем музики [5].

Також В. В. Маркович намагався дати своєму сину і знання з історії України. Хоча б у формі коротких історій про козаків. Оповідей про те, як вони захищали свої села, свої землі від інших народів. А саме головне він дізнався про те, що народ України мав свою державу. І ми можемо впевнено сказати, що вже з дитинства почалося поступове формування уявлення Д. Марковичу про те, що народ України має право на свою державність. Формування цього уявлення було поступовим, але саме батько дав цьому поштовх.

В. В. Маркович розумів, що дитині потрібно здобути освіту, і вже у 1854 р. він найняв для сина приватного вчителя. Відомості про наступний етап навчання Д. В. Марковича датуються 1862 р., коли родині знову через роботу батька потрібно було переїхати до міста Вологда. Там Д. В. Маркович продовжив навчання у гімназії. У цей час майбутній громадський діяч ще більше укріплюється у своїх українських поглядах, адже він бачив у місті українців-

засланців, яких переселяли за політичні погляди з України. Одним із таких діячів був О. Я. Кониський. Він залишив помітний слід у становленні поглядів Д. В. Марковича, адже розвинув у молодого юнака любов до своєї Батьківщини [9].

У 1866 р., у 18-річному віці Д. В. Маркович вступив до Київського університету Святого Володимира. Проживання у Києві молодому хлопцю не здавалося легким, він відчував матеріальну скруту. Після хвороби Д. В. Маркович переїхав до сестри у село, проте точної назви села у джерелах не зафіксовано. Відомо лише, що це було в Новгород-Сіверському повіті. Проте жага до навчання його не зупинила, і вже у 1867 р. він вступив у Ніжинський ліцей. Його зацікавила юридична справа, тому юнак обрав юридичний факультет. Наступного року він вступив до університету в Одесі, де добре себе проявив впродовж 1868–1874 рр. Д. В. Маркович зміг отримати звання кандидата судових посад [9].

Висновки. Особливості раннього життя та освіти Дмитра Марковича суттєво вплинули на його подальшу кар'єру та досягнення у науці та культурі. З народження Дмитро Маркович мав можливості набувати необхідних знань та навичок для свого подальшого навчання та роботи. Також важливим було його знайомство з українськими діячами культурами, які вплинули на його політичні погляди. Не потрібно забувати про те, як його батько заохочував сина до знайомства з українською культурою.

Отже, можна стверджувати, що раннє життя та освіта Дмитра Марковича були важливими факторами, що допомогли йому досягти успіху в своїй професійній діяльності та зробити вагомий внесок в українську культуру, майбутню політику незалежної української держави, сформувавши особистість Дмитра Васильовича як патріота, ненависника царату з його утисками вільнодумства.

Abstract. The article examines the rise of the future public figure of the Ukrainian Revolution of 1917–1921, his early life and his education, how they became connected with the «Ukrainian ideas». Studying the sources about Dmytro Markovych's early life and education helps further understanding of his role as a future political figure in shaping the agenda of Ukraine during the 1917–1921 Ukrainian Revolution. The object of the study is the life and creative path of Dmytro Markovych, and the subject of the study is the content of his early life and education, which significantly influenced his further personal and professional development and achievements. The chronological boundaries of the study cover the period from Dmytro Markovych's birthday in 1848 to the beginning of his education in the second half of the 1860s. The geographical boundaries of the study cover the territory of Ukraine, in particular, his birth in Poltava and the continuation of his studies in gymnasiums and higher institutions. A review of sources and literature demonstrates a direct connection between Dmytro Markovych's education and his future interest in state creation.

Keywords: biography, historical person, history of Ukraine, Ukrainian revolution.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мелекссев К., Темірова Н. Політика зросійщення України та інших європейських територій Російської імперії: порівняльний аналіз. *Емінак: науковий щоквартальник*, № 2(38), Серпень 2022, С. 43–57.
2. Хращевський М. До біографії Д. Марковича. Записки Історико-філологічного відділу ВУАН. Київ, 1929.
3. Зленко Г. Два уточнення до біографії Дмитра Марковича. *СіЧ*. 2000. № 12.
4. Островський В. Дмитро Маркович: матеріали до біографії. *Русалка Дністровая: літературно-краєзнавчий збірник /* голов. ред. М. Каменюк. Вінниця, 2013. С. 171–173.
5. Біографія Д. В. Марковича. *Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського НАН України*. Ф. X., спр. 4850, арк. 1–1 зв.
6. Маркович Д. Життя одної людини. *По степах і хуторах: Оповідання. Драма. Спогади*. Київ: Дніпро, 1991.
7. Мелешко В. Талановитий і ширий етнограф і фольклорист: до 200-річчя від дня народження Опанаса Марковича. *Новини Полтавщини*. 08 лютого 2022. URL: <https://np.pl.ua/2022/02/talanovytyu-i-shchyryu-etnohraf-i-folkloryst-do-200-richchia-vid-dnia-narodzhenia-orpanasa-markovycha/>
8. Опанас зі славного роду Марковичів. *Управління культури Департаменту культури, молоді та сім'ї Полтавської міської ради*. URL: <https://kultura-poltava.gov.ua/novyny/orpanas-zi-slavnogo-rodu-markovichiv/>
9. Білецький Ф. «Неабиякий белетристичний талант» (Штрихи до портрета Дмитра Марковича). *Міжнародний культурний портал Експеримент*. URL: <https://md-eksperiment.org/post/20200813-neabiyakij-beletristsichnij-talant>